

KLAGANDE

[REDACTED]

Ombud: Wenche Iskander

MOTPART

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd i Stockholms stad

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 14 december 2018
i mål nr 2160-18, se bilaga A

SAKEN

Stöd och service till vissa funktionshindrade

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten avslår överklagandet.

YRKANDEN M.M.

██████████ yrkar att hon ska beviljas rätt till personlig assistans enligt 9 § 2 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS och för fram bl.a. följande.

Behovet av hjälp med kommunikation ska beaktas som ett grundläggande behov om den enskilde har särskilda svårigheter att kommunicera. Detta innebär i praktiken att den enskilde har ett individunikt språk eller ett individunikt kommunikationssätt som kräver särskilda kunskaper, vilket i rättspraxis har ansetts vara fallet om kommunikationssättet varit begränsat till enstaka ord, läten, ansiktsuttryck etc. (RÅ 2000 ref. 11 och Kammarrätten i Göteborgs mål nr 3753-10 och mål nr 2104-18). Förvaltningsrätten har felaktigt gjort bedömningen att det inte krävs ingående kunskap om henne för att kommunikation ska vara möjlig. Det framgår tydligt att det krävs ingående kunskaper om henne för att kommunikation ska vara möjlig. Hon instrueras med bilder t.ex. vid toalettsituationer och mottar i stort sett inga muntliga instruktioner. Hon kan inte självständigt använda bilder för att förmedla sig och hon har stora svårigheter med spontan kommunikation. Hennes avsiktliga kommunikation är begränsad till ett- eller tvåordssatser.

Den tid som beviljats för hennes övriga grundläggande behov är inte tillräcklig för att tillförsäkra henne goda levnadsvillkor. Det har lagts ett för stort föräldraansvar i bedömningen av hennes grundläggande behov. Nämnden har beräknat 5 minuter för dusch per dag, men att duscha henne tar 30 min. Hon behöver hjälp med allt i duschen och behöver tillsyn så att hon inte äter tvål eller schamposkummet. Detta hjälpbehov är betydligt större än för andra barn i samma ålder. Tiden för dusch borde i vart fall beräknas till 20 minuter per gång. Även vad gäller toalettbesök är tiden för snävt beräknad. Hon bör beviljas ytterligare fem minuter per dag för när hon får hjälp att sköta magen samt ytterligare fem minuter per ledig dag för

hjälp med byte av blöjor som hon använder vid utflykter. Hon bör också beviljas tid för hjälp med tandvård med fem minuter två gånger per dag, då hon fortfarande behöver handgriplig hjälp med tandborstning vilket går utöver normalt föräldraansvar. Den tid som beviljats för av- och påklädning är även den för snålt tilltagen. Hon byter kläder tre gånger per dag och det tar ca 15 min för påklädning och ca 10 min för avklädning. Med avräkning för normalt föräldraansvar bör hon beviljas åtminstone 25 minuter per dag för på- och avklädning som grundläggande behov. Hon behöver dessutom tillsyn under hela dygnet. Hon betar sig som ett yngre barn och stoppar saker i munnen (t.ex. grus, pärlor etc.). Hon har en bristande konsekvensbedömning och kan utsätta sig för fara om hon lämnas utan tillsyn.

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd i Stockholms stad anser att överklagandet ska avslås och för fram bl.a. följande.

För att kommunikation ska bedömas som grundläggande behov krävs att tre förutsättningar är uppfyllda; att den som hjälper den funktionsnedsatta förmedla och förstå budskap har kunskap om den funktionsnedsatta, funktionsnedsättningen och om den funktionsnedsattas kommunikationssätt. För att [REDACTED] ska kunna tillgodogöra sig kommunikation krävs att det finns kunskap om autism. Enligt psykologutredning förstår [REDACTED] kortare meningar och kan följa enkla instruktioner och enligt iakttagelser vid hembesök framkommer att [REDACTED] kan förmedla sig till en handläggare hon inte tidigare träffat samt ta enkla instruktioner från sin pappa. Det krävs en viss kunskap om hur [REDACTED] kommunicerar men det är en kunskap som handlar om att känna till hur man kommunicerar med barn med den typen av funktionsnedsättning. Det framkommer från [REDACTED] skola att hon kan kommunicera genom att hon kommer med saker när hon vill något, t.ex. om hon vill rita kommer hon med papper. Hon pekar och använder kroppsspråk. [REDACTED] har tagit till sig bildkommunikation på ett bra sätt och med stöd från

pedagog kan hon använda alternativ kommunikation. Hon kan kommunicera vissa behov som kissa, gå och kom.

Avseende dusch bedömer nämnden att delar av duschmomentet tillgodoses genom föräldraansvar, såsom hårtvätt och handräckning. Det har inte kommit fram under utredningen att duschmomentet skulle ta lång tid och den tid om fem minuter som nämnden beräknat avser tid för intvålning av kropp och avsköljning. Nämnden vidhåller tidsåtgången avseende toalettbesök. Övrig personlig hygien bedöms tillgodoses genom föräldraansvar. Vad gäller av- och påklädning finns ett visst grundläggande behov som går utöver föräldraansvaret och det har nämnden beräknat till fem minuter per dag då [REDACTED] till viss del kan klä av sig själv. Nämnden har bedömt att [REDACTED] inte har grundläggande hjälpbehov av den karaktär och omfattning att rätt till personlig assistans föreligger. Hon har ett visst stödbehov då hon genom samtliga aktiviteter behöver motiveras att påbörja och avsluta dessa samt muntlig vägledning och tillsyn. Detta är dock inte av den karaktären att det kan hänföras till de grundläggande behoven. Eftersom [REDACTED] inte har rätt till personlig assistans har nämnden inte heller prövat övriga personliga behov.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet är om [REDACTED] har ett sådant behov av hjälp för att tillgodose sina grundläggande behov att hon är berättigad till personlig assistans.

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har i RÅ 2009 ref. 57 och HFD 2018 ref. 13 uttalat bl.a. följande. Någon bestämd undre tidsgräns vad gäller behov av hjälp med de grundläggande behoven kan inte uppställas för att berättiga till personlig assistans men det är samtidigt uppenbart att någon som i bara mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till

personlig assistans. HFD uttalade vidare att även om själva tidsåtgången inte är påfallande stor måste en samlad bedömning göras bl.a. med hänsyn tagen till om det stöd som behövs är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter ska beaktas enligt HFD. Hur ofta hjälpen behövs framstår också som en viktig faktor. Det ska således enligt HFD göras en individuell bedömning i varje enskilt fall med en sammanvägning av såväl kvalitativa som kvantitativa aspekter.

Personlig hygien m.m.

██████████ har behov av hjälp vad avser hårtvätt, handräckning vid dusch, toalettbesök och av- och påklädning och hennes behov av hjälp med detta är att hänföra till hennes grundläggande behov. Nämnden anser att tiden för att tillgodose dessa grundläggande behov uppgår till ca tre timmar per vecka. ██████████ anser att behovet är mer omfattande samt att hennes behov av hjälp med kommunikation ska anses som ett grundläggande behov.

Vad avser ██████████ nu nämnda hjälpbehov i samband med toalettbesök, dusch och av- och påklädning anser kammarrätten i likhet med förvaltningsrätten att den tidsåtgång som nämnden har beräknat för dessa får anses rimlig med beaktande av ██████████ ålder vid tidpunkten för nämndens beslut och det föräldraansvar som föreligger. Kammarrätten gör även samma bedömning som nämnden vad gäller hjälp med tandvård.

Kommunikation

För att ett hjälpbehov avseende kommunikation ska beaktas som ett grundläggande behov krävs att det behövs en tredje person närvarande som, för att hjälpa den funktionshindrade att förstå och förmedla budskap, måste ha kunskaper om den funktionshindrade, funktionshindret och den funktionshindrades kommunikationssätt (RÅ 2010 ref. 17).

Av utredningen i målet framgår bl.a. följande avseende [REDACTED] behov av hjälp med kommunikation. I skolan övar [REDACTED] på att använda bildkommunikation och hon kommunicerar genom att hon kommer med saker när hon vill något, hon pekar och använder kroppsspråk. Enligt logoped har [REDACTED] stora svårigheter med spontan kommunikation och det är viktigt med visuellt stöd för att [REDACTED] ska producera talade ord. Av intyg från arbetsterapeut framgår att [REDACTED] har en måttlig nedsättning av kommunikationsförmågan och att hon använder ett eller tvåordssatser och förstår enkelt tal.

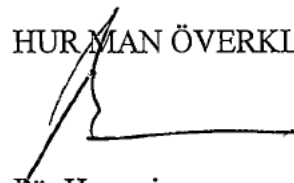
Enligt kammarrättens mening ger den befintliga utredningen inte stöd för att [REDACTED] behov av hjälp med kommunikation är sådant att det är ett grundläggande behov. Någon tid för kommunikation som grundläggande behov ska därmed inte beaktas.

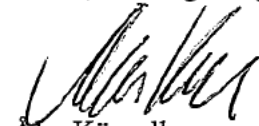
Personlig assistans

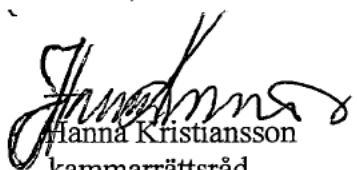
Kammarrätten instämmer i nämndens och förvaltningsrättens bedömning att [REDACTED] behov av hjälp med grundläggande behov uppgår till ca tre timmar per vecka. Det som framkommit om hennes grundläggande behov är sammantaget inte av sådan karaktär och omfattning att det berättigar till personlig assistans (jfr HFD 2018 ref. 13). Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Pär Hemmingsson
kammarrättsråd
ordförande

Åke Kärnell
kammarrättsråd

Hanna Kristiansson
kammarrättsråd
referent

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I STOCKHOLM**

Avdelning 31

DOM
2018-12-14
Meddelad i Stockholm

Mål nr
2160-18

KLAGANDE

[REDACTED]

Ombud: Wenche Iskander
FMF Assistans AB
Adolfbergsvägen 4
702 27 Örebro

MOTPART

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd i Stockholms stad
Box 81
121 22 Johanneshov

ÖVERKLAGAT BESLUT

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd i Stockholms stads beslut
2017-12-22

SAKEN

Stöd och service till vissa funktionshindrade

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

YRKANDEN M.M.

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd i Stockholms stad (nämnden) beslutade den 22 december 2017 att avslå [REDACTED] ansökan om personlig assistans enligt 9 § 2 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Som skäl för beslutet angavs att [REDACTED] inte bedöms ha sådant behov av stöd för sina grundläggande behov som medför rätt till personlig assistans. Hon har ett visst stödbehov då hon genom samtliga aktiviteter behöver motiveras att påbörja och avsluta dessa. Hon behöver även muntlig vägledning och tillsyn. Detta är dock inte av den karaktär att det ska hänföras till de grundläggande behoven. Det handgripliga hjälpbehovet som hon har vid personlig hygien bedöms inte som tillräckligt för att berättiga till personlig assistans. Hon bedöms vara tillgodosedd goda levnadsvillkor genom sina egna förmågor och genom föräldraansvar.

[REDACTED] yrkar att hon ska beviljas personlig assistans. Till stöd för sin talan anför hon bl.a. följande. Hennes grundläggande behov är av den omfattningen att hon har rätt till personlig assistans. Nämnden har lagt ett allt för betungande föräldraansvar på hennes vårdnadshavare och hon har inte beviljats tid för hjälp vid kommunikation. Hon duschar varje dag och hon behöver hjälp med allt i duschen. Hon har även behov av tillsyn för att hon inte ska äta tvål eller schampo. Detta hjälpbehov är betydligt större än det stöd som barn i samma ålder utan funktionsnedsättning behöver från sina föräldrar. Hon borde skäligen beviljas åtminstone 20 minuter personlig assistans per duschtillfälle för att hon ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Gällande hjälp vid toalettbesök bör hon beviljas ytterligare fem minuter per dag för hjälp efter att hon har skött sin mage. Hon bör även beviljas ytterligare fem minuter på helgdagar för hjälp med blöjbyte. Vidare behöver hon handgriplig hjälp med hela sin tandhygien. Detta hjälpbehov är större än det normala föräldraansvaret och hon bör beviljas fem minuter per

tandborstning, två gånger per dag. Den tid som nämnden har beviljat för hjälp med på- och avklädning är för lite för att tillförsäkra henne goda levnadsvillkor. Hon behöver praktisk hjälp med allt och hon byter kläder tre gånger per dag. Hon behöver totalt hjälp med på- och avklädning 50 minuter per dag. Även med beaktande av föräldraansvaret bör hon beviljas åtminstone 25 minuter per dag för på- och avklädning som ett grundläggande behov. Hennes kommunikationsförmåga är begränsad till ett fåtal ett- eller tvåordssatser och hennes kunskaper i alternativa kommunikationssätt är bristande. För att förstå henne krävs därför ingående kunskaper om henne, hennes kommunikationssätt och hennes funktionshinder. Hon har behov av hjälp med kommunikation med omfattningen en timme per dag. Vid måltider behöver hon ständiga instruktioner och motiverings- och aktiveringsinsatser. Hon tar inga egna initiativ under dagen. Hon har ett ständigt behov av instruktioner och motiverings- och aktiveringsinsatser för att ledsagas genom sin dagsrutin. Hennes konsekvensbedömningsförmåga är bristande och hon kan utsätta sig för fara om hon lämnas utan tillsyn. Hon har behov av tillsyn under hela dygnet. Behovet av tillsyn och hjälp vid måltider utgör övriga behov men styrker att hon har ett stort insatsbehov för att hon ska försäkras goda levnadsvillkor.

Nämnden vidhåller det överklagade beslut och tillägger i huvudsak följande. Föräldraansvaret avseende de grundläggande behoven är fortfarande omfattande för ett barn i sju års åldern. Nämnden har gjort en individuell rimlighetsbedömning där hänsyn har tagits till föräldraansvaret. Det föreligger ett föräldraansvar för barnets grundläggande behov fram till dess att barnet är 12 år.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

I målet är ostridigt att [REDACTED] tillhör den personkrets i 1 § 1 LSS som har rätt till insatser enligt lagen. Nämnden har bedömt att [REDACTED]

Mustafas grundläggande hjälpbehov uppgår till 3 timmar och 25 minuter per vecka. Frågan i målet är om [REDACTED] hjälpbehov är av sådan karaktär och omfattning att hon har rätt till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS. Enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer ankommer det på den som ansöker om en insats att visa att förutsättningarna för att beviljas sökt insats är uppfyllda.

Av 7 § LSS framgår att personer som tillhör personkretsen enligt LSS har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service enligt 9 § 1–9 LSS, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Med personlig assistans avses enligt 9 a § LSS personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Av förarbetena till LSS framkommer bl.a. följande. Assistansen ska vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer, i regel av mycket personlig karaktär (se prop. 1992/93:159 s. 64.). Den enskilde ska ha ett klart behov av personlig assistans i de situationer det är fråga om. Vidare ska det finnas ett behov av assistans för att kunna klara sådana mycket personliga angelägenheter som den personliga hygien, att inta måltider och att kommunicera med andra. Insatsen bör alltså vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade fall (se a. prop. s. 174 f.). Vårdnadshavare till barn med funktionshinder har, liksom andra

vårdnadshavare, ett ansvar enligt föräldrabalken för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov blir tillgodosedda (se a. prop. s. 65).

Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat att tillämpningsområdet för insatsen personlig assistans ska avse sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Det är inte all hjälp med t.ex. måltider eller påklädning som kan anses vara av detta kvalificerade slag. Aktiverings- och motivationsinsatser av olika slag räknas normalt sett inte till de grundläggande behoven. Angående hjälpbehovets tidsmässiga omfattning finns ingen bestämd undre tidsgräns. Samtidigt anses det uppenbart att någon som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses vara berättigad till personlig assistans. En samlad bedömning måste dock göras och hänsyn tas till om det stöd som behövs är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter måste beaktas. Även hur ofta hjälpen behövs framstår som en viktig faktor (se bl.a. RÅ 2009 ref. 57).

Nämnden har bedömt att [REDACTED] behov av hjälp med den personliga hygien uppgår till 2 timmar och 50 minuter per vecka. I utredningen framkommer att [REDACTED] har behov av stöd vid personlig hygien avseende toalettbesök, handtvätt samt blöjbyten. Hon behöver även praktisk hjälp vid duschmomentet. Enligt nämndens bedömning tillgodoses delar av duschmomentet, så som hårtvätt och handräckning, genom föräldraansvaret. Övriga delar av duschmomentet har nämnden beräknat tid för som ett grundläggande behov. Vidare gör nämnden i sin utredning bedömningen att övrig personlig hygien i form av nagelvård och tandborstning tillgodoses genom föräldraansvaret.

Vid tidpunkten för nämndens beslut var [REDACTED] sju år. Enligt förvaltningsrättens mening föreligger fortfarande ett visst behov av hjälp avseende de grundläggande behoven för barn i [REDACTED] ålder utan funktionsnedsättning. Det finns därför skäl att beakta visst föräldraansvar vid bedömningen av hjälpbehovet avseende personlig hygien. Mot denna bakgrund gör förvaltningsrätten ingen annan bedömning avseende tandborstning och nagelvård än den nämnden har gjort. Förvaltningsrätten anser även att det inte har framkommit skäl att beräkna ytterligare tid avseende toalettbesök och dusch. Av utredningen framgår att [REDACTED] behöver viss praktisk hjälp vid dusch och toalettbesök men att hon även kan vara delaktig i dessa moment med hjälp av aktiverings- och motivationsinsatser. Sammantaget finner förvaltningsrätten ingen anledning att göra en annan bedömning avseende personlig hygien än den nämnden har gjort.

Nämnden har bedömt att [REDACTED] behov av hjälp med på- och avklädning uppgår till 35 minuter per vecka. I utredningen framkommer att [REDACTED] kan klä av sig ibland men att hon behöver praktisk hjälp att klä på sig underkläder, byxor och tröja eftersom hon inte förstår hur hon ska göra. Hon kan klä av sig jacka och tröja men hon behöver praktisk hjälp med påklädning av jacka och tröja. Mot bakgrund av att [REDACTED] till viss del kan hjälpa till vid på- och avklädning samt med beaktande av föräldraansvaret anser förvaltningsrätten att det inte finns skäl att frångå nämndens bedömning i denna del.

För att kommunikation ska räknas som ett grundläggande behov ska assistans krävas för att över huvud taget göra kommunikation möjlig. Det krävs att det behövs en tredje person närvarande, som för att hjälpa den funktionshindrade att förstå och förmedla budskap, måste ha kunskap om den enskilde, funktionshindret och den enskildes kommunikationssätt (se RÅ 2010 ref. 17).

Av utredningen i målet framgår att [REDACTED] kan använda ett fåtal ord och att hon kommunicerar genom att peka eller dra i förälderns hand. Vidare framgår att hon ropar om hon vill ha något. I journalblad från arbetsterapeut daterat den 29 augusti 2017 framgår att [REDACTED] har en måttlig nedsättning av kommunikationsförmågan. Hon använder ett- eller tvåordssatser och hon förstår enkelt tal. I journalblad från logoped daterat den 17 november 2017 framgår att [REDACTED] har stora svårigheter med spontan kommunikation. Vidare framkommer att skolan har provat att arbeta med bilder vilket hon har tagit till sig väl och det visuella stödet är viktigt för att hon ska producera talade ord. Förvaltningsrätten ifrågasätter inte att [REDACTED] har vissa kommunikationssvårigheter och att hon behöver stöd i att göra sig förstådd. Det har dock inte framkommit att hennes kommunikationssvårigheter är av sådan karaktär att det behövs en tredje person för att kommunikation över huvud taget ska vara möjlig och att assistenterna behöver ha särskild kunskap om henne och hennes kommunikationssätt för att kunna hjälpa henne att förstå och förmedla budskap. Mot denna bakgrund anser förvaltningsrätten att [REDACTED] hjälpbehov avseende kommunikation inte utgör ett grundläggande behov.

[REDACTED] anför att hon har behov av hjälp med måltider och att hon har behov av tillsyn under hela dygnet. Hon anför att behoven avseende måltider och tillsyn utgör andra personliga behov men att hennes behov vid dessa moment styrker att hon har ett stort insatsbehov för att hon ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Nämnden har inte beräknat någon tid för måltider och tillsyn som andra personliga behov eftersom [REDACTED] inte har bedömts ha sådant behov av stöd för sina grundläggande behov som medför rätt till personlig assistans. Förvaltningsrätten anser att det inte har framkommit att [REDACTED] behov av hjälp med måltider och tillsyn utgör grundläggande behov.

Förvaltningsrätten anser sammantaget att utredningen visar att [REDACTED] har ett behov av hjälp och stöd på grund av sitt funktionshinder. Enligt förvaltningsrättens mening har nämnden beaktat de behov som är att anse som grundläggande hjälpbehov och det har inte framkommit skäl att frångå den tidsberäkning som nämnden har gjort för respektive moment. Även om någon undre tidsgräns för rätt till personlig assistans inte kan uppställas anser dock förvaltningsrätten att det inte har framkommit att [REDACTED] hjälpbehov är av den karaktär och omfattning att rätt till personlig assistans enligt LSS föreligger. Vid denna bedömning aktualiseras inte frågan om [REDACTED] har rätt till insatsen personlig assistans även för andra personliga behov. Vad [REDACTED] har anfört föranleder inte någon annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i bilaga 1 (FR-03).

Marcus Edelhjelm
Rådman

Nämndemännen Gösta Rappe, Laila Bäckdahl och Pia Forsberg har också deltagit i avgörandet.

Förvaltningsrättsnotarien Ellen Delby har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten.*

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.